

הרב שמואל יהודה ליב לאנדעסמאן

ראב"ד בי"ד לרבנים מאנסי נ"י

בענין כפייה בגמ

יוסף שם שהביא מתשובת הרא"ש כלל י"ח סי' י"ג באשה מנאפת שהורה לחתוך חוטמה כדי לשחת תואר פניה שעל ידי זה תתגנה על בועלה; והן מדין לאפרושי מאיסורא שמחויבים אפילו על ידי הכאה כמו שנתבאר ברא"ש בבא קמא פ"ג סי' י"ג שכתב שאם רואה אדם מישראל מכה חברו, ואינו יכול להצילו אם לא שיכה המכה, מותר להכות המכה כדי לאפרושי מאיסורא, ופסק כן המחבר בחושן משפט סי' תכ"א סע' י"ג.

(ב) והנפקא מינה בין שני הטעמים הוא: דלטעם הראשון הוא נעשה רק על ידי בית דין, ונעשה בהוראה מיוחדת¹; ולטעם השני הוא נעשה גם על ידי יחיד כמו שכתוב ברא"ש שם, והוא מן התורה², (וחיוב אפרושי מאיסורא הוא מדין ערבות כמו שכתוב בריטב"א לקידושין דף כז: בד"ה אמר עולא). ובוזה השני נחלקו באופן חיובו, שבנוגע לכוף על קיום מצות עשה דעת הנתיבות המשפט בחושן משפט סי' ג' סוף סק"א שיש חיוב כפיה על כל יחיד ויחיד, ודעת הקצות החושן שם סק"א שהחיוב הוא רק על בית דין לבד; ובנוגע לכוף על מניעת איסור לא תעשה, לדעת הנתיבות המשפט יוצא שכל שכן הוא שכל יחיד יכול לכוף, ולדעת הקצות במשובב הנתיבות שם גם יחיד יכול לכוף הכאה בעלמא אבל רק בית דין יכול לכוף עד שתצא נפשו. [נסתימת לשון הלבוש שם סי' תכ"א סע' י"ג בנוגע למנוע איסור משמע כהנתיבות, שכתב: "וכן מי שעושה דבר עבירה ויש לו

כבוד ידידי הרה"ג מוה"ר אהרן ראזענבערג נ"י במאנסי

בנדון אשה שהשתדלה כמה שנים על ידי עסקנים להשיג גט מבעלה מחמת טענות נכונות על פי ההלכה שיש לה עליו, ולא הצליחה בהשתדלותיה כי הבעל פנה תמיד עורף לבקשתה. (העסקנים השתדלו בזה עם הבעל, אבל לא עלה על לבם ליעץ לאשה להזמין הבעל לדין תורה בפני בית דין). האשה והבעל שניהם הם מחלושי וקלושי השכל קצת, והבעל חושב בעקימת שכלו שאשתו אינו רוצה בגט ושבאמת רוצה להמשיך לחיות עמו אחר שיישרו איזה דברים שהיא קובלת נגדו עליהם. מכח אכזבתה שלא קיבלה גט ממנו, פרקה מעצמה עול מצות, וכפי שמוסרים אנשי משפחה ועסקנים העוסקים בענינם, היא חיה עכשיו עם גבר זר מסוים באיסור אשת איש, וגם צועקת עכשיו שאינה רוצה לקבל גט. ומע"כ שואל למה לא הותר לכוף את הבעל ליתן גט כדי להציל אותה ונואפה מאיסור אשת איש.

(א) הנה, אם היינו דנים לכוף האשה בעצמה לקבל גט (באופנים המותרים מכח חוקי המדינה) כדי למנוע אותה מלחטוא ומלהחטיאה לאחרים, אין הכי נמי שהיה ניתן לכוף אותה באחד מאופני כפיה. וזה הוא, הן מדין מכין ועונשין שלא מן הדין שנתבאר בגמ' סנהדרין דף מו. ונפסק כן להלכה בשלחן ערוך חושן משפט סי' ב', [ועיין בבית

1 ואף שכח חז"ל להורות לעשות כן בהכרח שהוא ניתן מן התורה, אבל הוציאתו אל הפועל, דהיינו באיזה בית דין, ומתי, ובאיזו מדה לעשות, נתפרט ונחלט על ידי מנהיגי העיר.

2 שהלא אם ניתן גם ליחיד להכותו מצד הדין ודאי שהוא מן התורה, שהרי לא היו חכמים מתירים לכל יחיד לעבור בקום ועשה על איסור המפורש בתורה שנאמר (דברים כ"ה ג') "לא יוסיף פן יוסיף", וכמו שנתבאר בגמ' יבמות דף צ.

לו כלום ממעשה ידיה או שום הנאה אחרת ממנה), אין הנושאים שוים. שרק שם, שהמצב נוגע לרבים, אמרינן כן, והיינו, ששפחה הזאת היתה מכשילה לרבים, וכמו שכתוב בגמרא שם "דהוון קא מעבדי בה 'אינשי' איסורא" ("אינשי" – לשון רבים); וכן דקדק הרמב"ם בלשונו שם, שכתב: "וכן שפחה שנוהגין בה 'העם' מנהג הפקר, והרי היא מכשול 'לחוטאים', כופין את רבה ומשחררה, כדי שתנשא ויסור המכשול"; וכן כתבו התוספות שם בד"ה כל "משום מצוה דרבים" ובדף מא: בד"ה כופין, "דמצוה דרבים" שאני"; וכן כתוב בחידושי הרשב"א לשבת דף ד., "משום 'שהרבים היו נכשלין בה', התיירו לו לשחררה, וכפאוהו"³. ועל כן, לפי מה שנתבאר בשער הציון (משנה ברורה) סי' שמ"ז אות ח' ובכמה אחרונים שחיוב לאפרושי מאיסורא מצד עצמו הוא מן התורה, ובפרט שמצינו כבר לראשונים שסוברים שאפרושי מאיסורא הוא מדין ערבות, שפשוט שהוא דין דאורייתא, ולכן, באיסור גדול כזה, שנכשלים בו הרבה בני אדם מכח האשה, יש חיוב ביותר לאפרושי רבים מאיסורא, ואפילו עד כדי כך שכופים את האדון לשחרר את שפחתו.

ועוד חילוק יש בין הנושאים, ששם היתה היא בעצמה מחטיאה לאחרים על ידי שהיתה משדלת האנשים לזנות עמה, וכמו שכתוב התוספות שם בתירוץ הראשון "שהיתה 'מחזרת' אחריהם 'ומשדלתן' לזנות", וכן נתבאר בשו"ת חתם סופר יורה דעה סי' שכ"ב, שכתב: "דהתם 'להציל' אחרים, דהאמתא 'הסיתם' לעבירה", ומאחר שיש בו ענין להציל משידוליה ולמנוע בני אדם מלהגרר אחר פיתויה, קבעו חז"ל שכופים את האדון לשחרר את שפחתו. ועולה, שאפילו שם, אם השפחה מצדה לא היתה המפתה להזנות אלא הסכימה לזנות עם איש זר,

כח להכותו לאפרושי מאיסורא, 'רשאי להכותו וליסרו' כדי לאפרושי מאיסורא ואין צריך להביאו לבית דין, וכענין שנאמר הוכיח תוכיח".]

ועיין בתשובת חתם סופר חושן משפט סי' קע"ז, שכתב דבכל מצות יכול כל אחד לכוף חברו, אבל להוציא ממון מיד המוחזק או להוציא אשה מיד בעלה שזה גם כן הוצאה ממוחזק, שהבעל מוחזק בה, צריך דוקא בית דין, שזה הווי משפט – ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם – ולא לפני הדיוטות, (שבאיסור כזה לא ניתן הכח אלא לבית דין לכוף לקיים דין התורה ולאפרושי מאיסורא).

ג) אמנם, בנדון דידן שאין דנים בכפיית האשה אלא בכפיית בעלה, נראה שאפילו על ידי בית דין אי אפשר לכופו שיגרש את אשתו, שהרי הוא בעצמו אינו הגורם, ואפילו באופן שלילי, למה שהיא חוטאת עם אחרים, ורק שמחמת עקשנותו אינו רוצה לגרשה. ומובן, שבסירובו לגרש אין בזה בעצמיותו שום גורם מצד עצמו למעשה חטאים שלה, אף שהיא הגיעה לאן שהגיעה מחמת שהוא לא נאות לגרשה.

ד) ואף שמצינו בגמ' גיטין דף לח. "בהיה אמתא דהות כפומבדיתא דהוון קא מעבדי בה אינשי איסורא ... כייפינא ליה למרה וכתוב לה גיטא דחירותא ... משום מילתא דאיסורא", ופסק כן הרא"ש שם והרמב"ם בהלכות עבדים פ"ט ה"ו והמחבר ביורה דעה סי' רס"ז סע' ט'; הרי אף כשהבעל בעצמו אינו הסבה או הגורם למה שהיא מזנית, אפילו הכי כופים אותו לשחרר את שפחתו, (ואף שמפסידים אותו את ממונו, שהרי לא הוזכרה שם שהיא כותבת לאדונה שטר על דמיה), והיה לנו לומר שהוא הדין וכל שכן לגרש את אשתו (שהרי במציאות אינו מפסיד כלום, שהרי היא בועטת בו ואין

3 ואף שענין חטא הרבים המוזכר שם הוא להתיר איסור "לעולם בהם תעבודו", מכל מקום אין משם ראייה לכוף לבעל לאפרושי מאיסורא של יחיד.

אשת איש (ואין זה ענין למה שדנים אם הבעל מחויב לגרש אשתו שכבר אסורה עליו, שיתבאר להלן), אלא ברור שהכוונה שכל ענין תביעת גט במצב זה הוא מכח עיגון שלה, שנוגע לה לעצמה.

(ז) ומה שכלל ישראל באים במקומה ויכולים לתבעו ולכופו לגרשה בגט, (אף שלא מצינו כזה בשום שאר תביעה בין אדם לחברו שמישהו אחר יבא במקום התובע בלי שהרשהו בפירוש לכך), זהו מפני שהואיל ועליהם מוטל לגדור [חשש] פרצת אשת איש (כלשון הרשב"ש) שחוששים שיתהוו מחמת עיגונה, על כן נחשבים הם גם כן בעלי דינים על טענתה של עיגון נגד בעלה מחמת שנוגע אף להם, ועל כן, גם כשהיא בעצמה אינה נמצאת כאן לתבוע הגט, באים הם במקומה לתבוע הגט בשבילה מחמת הטענה שיש לה נגד בעלה, והואיל שסתם אשה שבעלה הניח אותה עגונה אמרינן שבדאי רוצה היא בגט, ומה שאינה תובעתו בעצמה היא רק מחמת שאינה נמצאת כאן לפנינו. וראיה לזה ממה שכתב שם: "ואע"ג דאמרינן בסוף פרק האשה שלום דהמזכה גט לאשה אפילו במקום קטטה לא הוי גיטא ובמזכה לה במקום יבם בעיא ולא אפשריטא, זהו בענין זכוי שלא הגיע גט לידה עד שמת. אבל בנדון כזה שמשלחו לה על ידי שלוחו, אם חפצה בו תקבלנו ואם אינה חפצה בו תניחנו, ואין בדבר בית מיחוש". הרי שכל זכותם של כלל ישראל להיות בעלי דינים בזה אינו מחמת כח עצמם אלא מחמת טענת האשה, שבזה באים במקומה. ואם כן, פשוט שבאופן שידועים שאין היא מהדרת אחר הגט, וכל שכן באופן שהיא צועקת שאינה רוצה כלל לקבל גט מבעלה, וכנודן דידן, לא שייך כלל לומר שכל ישראל בעלי דינים במקומה לתבוע ולכופו להבעל לגרש את אשתו⁴.

ואפילו בתמידות, בזה לא היו כופים את האדון לשחררה.

(ה) ולשני החילוקים יוצא, שכשאיש אחד מסוים מזנה עם אשת איש, ואין היא מכשילה ומזנית עם הרבים, וגם לאותו איש מסוים אין היא מפתית אותו עד שיתרצה לזנות עמה אלא שניהם מדעת עצמם נתרצו לזנות, וכנודן דידן, אף שגדול עונם מנשוא, וכבר אמרו חז"ל בבראשית רבה פרשה כ"ו ס"י "דעל הכל השם יתברך מאריך אפו חוץ מן הזנות, מכל מקום אין זו סבה לכופך את בעלה לגרשה בדבר שהוא אינו הסבה או הגרם למעשיה.

(ו) ומה שכתוב בתשובת הרשב"ש ס"י מ"ו שמי שהניח אשתו עגונה והלך לעיר אחרת או למדינת הים, יכולים בית דין לכפותו לשלוח גט לאשתו, אף שלא תבעתו האשה, שכל ישראל בעלי דינים מחמת עיגון; וביאר שם טעמו: "כי כל ישראל בעלי דין בכל דבר שמסור לערוה, וגם בדבר העונות דנפיק מיניה חרבא שהרי כמה חללים הפילה ורבים ועצומים עד הארץ הכריעה והשפילה, ופריצי עמנו פרצות פרצו, וזנו ולא יפרצו. וחובה על כל ישראל וכל בתי דינים לגדור פרצות לכל ישוטטו השועלים בחוצות. הלכך הווי להו בעלי דין בדבר בקבלת עדותם, וכן בתביעתם לענייני גט אעפ"י שלא תבעתו האשה, דכלהו הווי בעלי דין בדבר"; ולכאורה יוצא מזה שכלל ישראל נעשים בעלי דין מצד עצמם, ואם כן, היה לנו לומר בנדון דידן גם כן, שכל ישראל הם בעלי דינים על זה שבית דין יכופו לבעלה לגרשה כדי לגדור פרצת איסור אשת איש, כל זה אינו. שעל כרחק אין כוונת הרשב"ש שמחמת זה נעשים כל העולם מצד עצמם בעלי דין בענינה, שהרי בגוף הענין לא מצינו בשום מקום שבעל מחויב לגרש את אשתו מטעם שהיא תמנע מלעבור על איסור

4 ועיין באבני נזר באבה"ע ח"ב סי' רל"ח ס"ק כ"א במה שביאר דברי הרשב"ש. ואין משם סתירה למה שכתבתי, שהאבני נזר בו רק להעיר דאין הכי נמי שכל ישראל הם בעלי דינים, מכל מקום עדיין חסר נוכחת הבעל שהוא עיקר הבעל דין. ועל זה מפרש שבהכרח שיכולים לדון גם בלי נוכחת כל בעלי דינים הנמצאים בעולם, שזה כולל גם הבעל.

למיחש כולי האי לשמא יבא עליה; ובנדון דידן, הלא ברור לכל שהבעל אינו שונא לאשתו, שהרי בעקום ובלכול שכלו חושב שהיא באמת רוצה להמשיך לחיות עמו, ורק שיש צורך לישר ביניהם איזה דברים. ואי משום שתהא מאוסה עליו מחמת זה שזינתה, הרי מוכח שאינו מאמין שהיא אכן זינתה, [או אפשר שאכן מאמין אבל מפני עקימת וקלישות שכלו אינו מרגיש ענין של בגידה ומעילה במעשה זנות של אשתו, שלכן אינו שונא אותה], וממילא אינה מאוסה בעיניו.

(י) אמנם, למעשה אין מקום כלל לכופף את הבעל לגרש; שהרי לשיטת הרמב"ם שכופים בזינתה תחתיו, זהו דוקא כשהעידו שני עדים [כשרים] שזינתה בפניהם כמו שכתוב שם בהלכה י"ח, אבל בלי העדאת עדים ורק שהבעל מאמין כן, בזה יש עליו רק חיוב לגרש כמו שכתוב שם ובהלכה י"ז: "הרי זה 'חייב' להוציא", ואם כן, ממה נפשך אין שום צד לדין כופים. דלא מבעיא לשיטת התוספות, ואפילו לפירוש החתם סופר שמודים שכופים כשהיא רוצה בגט, הלא בנדון דידן אינה תובעת גט כלל, ואדרבה, היא אינה רוצה אפילו לקבלו; אלא אפילו לשיטת הרמב"ם שכופים מפני עצם הדבר שאסורה עליו, הלא בנדון דידן לא העידו עדים בבית דין על דבר זה, שהרי כל הידיעה בענין באה לנו ממה שמסרו העסקנים ואנשי משפחה. [ואף שיש לנקוט שסיפורם הוא אמת, וכמו כן אנו יודעים שבלב כל המעורבים בענין, ובפרט אנשי משפחתה, שמהדרים כל הזמן לעשות לטובת האשה, מורגש שהדבר אמת הוא, מכל מקום אין כאן עדים, ואפילו מה שיהא נחשב אצל העולם לידיעה ברורה אין כאן.]

(יא) ויש לצדד עוד, שגם להרמב"ם אין כאן אפילו חיוב לגרש, שהרי החיוב לגרש כשאין העדאת עדים בענין נעשה מכח שהבעל מאמין לזה, וכמו שנתבאר שם, ואילו בנדון דידן הרי כמעט ברור שאין הבעל מאמין כלל כמו שכתבתי לעיל. ולפי זה, גם זה שיוצא

(ח) ועדיין יש לדון מצד דין אשת איש שזינתה, אם יש חוב על הבעל לגרשה מחמת שאסורה לו, ואם כופים על זה.

דהנה, התוספות בזבחים דף ב: בד"ה סתם כתבו באשה שזינתה תחת בעלה, שאם לא ירצה הבעל, לא יגרשנה אלא שלא תשמשנו, [היינו, שאף שאסורים לחיות ביחד אינו צריך לגרשה], וכן פסק הרמ"א באבן העזר סי' קי"ז סע' א'. ונחלקו האחרונים בפירושו: דעת הנודע ביהודה בתשובות אבן העזר תניניא סי' י"ב שאין על הבעל חיוב לגרש כלל (ואפילו היא רוצה בגט), דכיון שזינתה ברצון ואסרה עצמה עליו, ביד הבעל להניחה גלמודה כדי שלא יהא חוטא נשכר; ודעת החתם סופר בחידושים לסוף מסכת נדרים בד"ה בראשונה, שדברי התוספות אמורים מצד האיסור שבדבר, שבית דין אין מחייבים אותו לגרש כשהיא אינה תובעת גירושין, אבל אם היא תובעת גט אף על פי שחטאה וזינתה ברצון, מאחר שאי אפשר לו לקיים עונתה אין לו לעגנה בחנם.

אבל הרמב"ם בהלכות אישות פכ"ד הי"ח פסק, דאם העידו עדים שזינתה אשתו, כופים אותה להוציא. ונסתפק בזה רבי עקיבא איגר בתשובה שבסוף דרוש וחדוש (דף צא), שאף שיש לפרש שכופים רק להוציאה מרשותו ולגרשה מביתו כדי להפרישה ממנו, מכל מקום פשוט דברי הרמב"ם מורים שהכוונה לכופו ליתן גט. והוסיף שם, שאין הטעם מחמת עיגון שלה, שבזה יש לומר הסובר הרמב"ם גם כן דכיון שהיא גרמה לכך אין חוששים לתקנתה, אלא הטעם הוא דכיון שהיא אסורה עליו אין סומכים על ההפרשה, דשמא יבא עליה.

(ט) ובנדון דידן יש לדון שאפילו לפי דברי התוספות יש להפרישם, שהרי המהר"ם מרוטנברג בתשובה שבשו"ת הרשב"א ח"א סי' תת"מ (הובא בבית יוסף שם סי' קי"ז) ביאר טעמם, שכיון שזינתה תחתיו, שונא אותה ומאוסה היא בעיניו, שעל כן ליכא

אכן חי ורוצה להמשיך באיסור עם אשה הפסולה לו ושעל כן יש צורך להפרישם אפילו בכח, כשאינו מועיל בענין אחר, אבל מהיכי תיתי במצב סתם, ובפרט למי שהוחזק ככשר, לכוף על גט בגלל חששא בעלמא שבעתיד יחיה באיסור.

ועל כן נלע"ד, דאולי יש לפרש מה שכתב הרמב"ם "ואחר כך 'כופין' אותו להוציא", שאין הכוונה לכפיה בשוטים ממש, אלא שמכריחים אותו באחד מאופני הכרח ודחק כאלה שלהלכה אינם נחשבים אונס ממש, וכמו כפיית דברים שכתוב בגמ' כתובות שם "בדברים לא יוסר עבד"⁶. והטעם שאף על פי כן משפיעים עליו לגרשה הוא, שאף שאינו חי עמה, וגם הוא מוחזק בכשרות, מכל מקום כבר אמרו חז"ל בגמ' חולין דף יא: "אין אפוטרופוס לעריות", והיינו, שבמצב תמידי חוששים לדבר זה עד שנפסק ברמב"ם פכ"ב מהלכות איסורי ביאה הט"ו שאין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בה נשים, ואף על פי שהוא עומד בחוץ. ומסתבר, שכל שכן הוא באשה הנשואה לו מאחר שלבו גס בה, ועל כן, הקפידו מאד במצב שהבעל עדיין נשוי עמה, אפילו כשעכשיו הוא שונאה מחמת שמכבר זינתה תחתיו. וזהו החילוק בשיש עדים על מעשה זנות או שהבעל רק מאמין שהוא כן, שכשיש עדים שנאסרה עליו הקפידו להציק לו עד שיגרש, אבל כשרק מאמין כן ואין הבית דין יודע אם במציאות נאסרה עליו, אומרים לו שלדברך מחויב אתה לגרש, אבל אין מציקים לו לעשות כן; ובשניהם הטעם הוא שחושדים אותו שאף ששונאה מחמת שזינתה, על כל זה

מדברי המהר"ם מרוטנברג שכשאנו שונא אותה גם להתוספות צריך לגרש, הרי זהו גם כן כשיש עדים בדבר או שעל כל פנים הבעל מאמין שהוא כן, שבלא זה אינו שייך כלל לבא בטענה כנגד הבעל.

י"ב) והנה, גם בדברי הרמב"ם, שכתב: "ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו עד שיבואו שני עדים ויעידו שזינת אשת זה בפניהם ברצונה ואחר כך כופין אותו להוציא", ונפרש שלא כמו שצידד הרעק"א שכופים אותו להוציאה ולגרשה מביתו, אלא שכופים על הגט, נראה לי לספק שאין הכוונה לכפיה [כזו שנחשב לאונס] ממש, שאם לא כן יש להקשות שהרי בגט רצון הבעל מעכב מן התורה, וכמו שכתב הרמב"ם בריש הלכות גירושין "... ועשרה דברים הן עיקר הגירושין מן התורה, ואלו הן: שלא יגרש האיש אלא ברצונו ... שנאמר ... אם לא תמצא חן בעיניו, מלמד שאינו מגרש אלא ברצונו, ואם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגורש", שפירושו, רצון ביותר, דהיינו, גם ריצוי בלב בנוסף על גמירת דעת כמו שכתוב בנתיבות המשפט סי' ר"ה סק"א⁵, והיאך החליטו חז"ל והתירו לכפות על גט רק בגלל שחוששים שהבעל ימשיך לחיות באיסור עם אשתו. ואין זה ענין כלל למה שדרשו חז"ל בתורת כהנים ריש פרשת אמור ובגמ' יבמות דף פח: בכהן שלא רצה להתקדש מן הטומאה או מן נשים פסולות שמקדשים אותו שיפריש בעל כרחו; וכן בגמרא שם דף ס: "ההוא כהנא דנסיב גיורת ... אמר ליה: זיל אפיק, ואי לא מפיקנא לך ... מאונך"; וכן מה שנאמר בגמ' כתובות דף עז. "אין מעשין אלא לפסולות"; שהרי בכל אותם ציורים הרי הוא

5 ומה שבכפיה כדין נחשב רצון מכואר בתוספות בבא בתרא דף מת. בד"ה אלא ותשובת הר"י בן הרא"ש סי' ע"א שזה נוצר מכח ההנחה שכל דבר שאדם מחויב לעשות גורם לרצון עצמיי, וממילא נכלל בזה כשהדין נתן ומחייבו לגרש בכפיה, ולדעת הרשב"א בתשובה ח"ב סי' רע"ו, וזאת היא דעת רוב הראשונים, הרצון לגרש שנוצר על ידי הכפיה כשהיא כדין נתנה מכח עצם המצוה לשמוע לדברי חכמים.

6 אמנם, עיין בתשובת חתם סופר א"ה ע"א סי' כ"ח, שפחות משני עדים, אף שהבעל מאמין או מעיד בעצמו שזינתה, אין כופים אותו לגרש, שלא יהיה גט מעושה שלא כדין. משמע, שבשני עדים כופים ממש.

בעל כרחו, הוא באופן כזה "שיושבת תחת בעלה", שזהו הגדרה סתמית לחיי אישות ביחד, ושעל כן יש לומר שרק בזה המדובר בריטב"א שם.

והנה, הריטב"א הביא עוד הוכחה שאין האשה יוצאת משום יחוד לבד או משום קלא דלא פסק מגמ' יבמות דף כד: "ובדינא בעדים הוא דמפקי, כלומר בעדי טומאה"; ובאמת יש להקשות על שיטת התוספות בובחים ועל פסק הרמ"א מגמרא זו, דאיתא שם: "הנטען על אשת איש והוציאוה על ידו ... אי איכא עדים 'מפקינן' אי ליכא עדים לא מפקינן ... מאי איריא דתני הוציאוה ליתני הוציאה אלא כל הוציאוה בבית דין ובית דין בעדים הוא דמפקי", שמוכח שמוציאים ממנו בעל כרחו. ולשיטתם מוכרחים לפרש, שהמדובר בגמרא הוא כשרוצים לחיות ביחד, ובדומה למה שמוכרחים לפרש הגמ' דכתובות "אין מעשין אלא לפסולות" (ורק בשהה עשר שנים ולא ילדה מכריחים אותו לגרש אפילו כשאינו רוצה לחיות עמה, מחמת שלא תרצה אשה שניה להנשא אליו כמו שנתבאר בגמרא שם), ואם כן גם בכל השקלא וטריא שבדברי הריטב"א נפרש כן.

סוף דבר, בנרון דידן שאין שום עדים שהאשה אסורה על בעלה וגם מוכח שהבעל בעצמו אינו מאמין כן, אין שום מקום לכופו ליתן גט; וישתקע הדבר.

מחמת שהוא גס בה ישתלשל שתתפתה האחד להשני. (ועל כל זה, ביאור זה לפרש דברי הרמב"ם במה שכתב "כופין" שהכוונה לכפיה בדברים, קצת דוחק הוא.)

י"ג) ומה שכתוב בחידושי הריטב"א לקידושין דף פא. בדין דאין אוסרין על היחוד: "וטעמא דמילתא משום דלעולם אין בית דין מוציאין את האשה מתחת בעלה עד דמודה בעל דאסירא ליה, דהודה, תו עדיפא מעדים. אי נמי, עד דאיכא עדי טומאה ממש או שיראו ... אבל לא משום יחוד גרידא", וכן כתוב אחר כך בד"ה פסק: "איכא עדי טומאה ממש, או עדי קינוי וסתירה שהוא כעדי טומאה, בית דין מוציאין ממנו בעל כרחו שלא בכתובה, ואפילו יש לה כמה בנים, ואינה צריכה התראה כלל", שנתבאר שסובר שבית דין כופים אותו בשוטים ממש, נראה לפרש שמייירי כשהבעל באמת רוצה לחיות עמה באיסור. וקצת סמך לזה ממה שהוכיח הריטב"א שם שאין האשה יוצאת משום יחוד לבד או משום קלא דלא פסק מגמ' גיטין דף פט: דאמרין שם: "אכלה בשוק, גירגרה בשוק, הניקה בשוק, בכלולן רבי מאיר אומר תצא. רבי עקיבא אומר משישאו ויתנו בה מזורות בלבנה. אמר לו רבי יוחנן בן נורי: אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה", ונמצא, שכל השקלא וטריא שדן הריטב"א מתי מוציאים האשה מהבעל ואפילו

המדה של אדם השמח בחלקו תמיד, היא מדה כללית, ונפלאות היא פועלת בלב האדם, שהיא מביאה אותו לעוה"ז ולעוה"ב וזוכה ע"י זה לענוה ושלמות הנפשוהלב בקרבו, והנה השי"ת מקרבו ורוח חכמים נוחה הימנו, ומטהרו ביותר מכח המדמה וניצול מגאוה ובושה רעה וכו' וזוכה לאור מצוה ואור שבת ואוהב לידידי ה' וחבריו מאד וגם אוהב כל ישראל וניצול מכעס וקפדנות ומעביר על מדותיו וזוכה לתשובה מאהבה.

(באר אברהם מסלונים זי"ע)